

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

«ПСИХОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Комплекс навчально-методичного забезпечення

для підготовки аспірантів за спеціальністю

053 «Психологія»

очна форма навчання

Рекомендовано Вченою радою ФСП КПІ ім. Ігоря Сікорського

КИЇВ –2016

Психологія професійної діяльності: комплекс навчально-методичного забезпечення для підготовки аспірантів за спеціальністю 053 «Психологія» Укл.: Воляннюк Н.Ю. – К. КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2016. – 32 с.

Навчальне видання

Психологія професійної діяльності
Комплекс навчально-методичного забезпечення
для підготовки аспірантів за спеціальністю
053 «Психологія»
очна форма навчання

Укладачі: Воляннюк Наталія Юріївна, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології і педагогіки.

Відповідальний редактор: Блохіна Ірина Олександрівна, кандидат психологічних наук, доцент

Рецензент: Кравчук Олексій Олегович, доктор юридичних наук, доцент, в.о.зав.кафедри господарського та адміністративного права

Анотація

Комплекс навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни «Психологія професійної діяльності» підготовлений для аспірантів за спеціальністю 053 «Психологія». Навчальна дисципліна має варіативний статус і належить до дисциплін загальної підготовки аспірантів. Містить загальні відомості, мету і завдання навчальної дисципліни, розподіл навчального часу за темами, теми та конспекти лекційних занять, теми семінарських занять та коло питань для обговорення, завдання на самостійну роботу аспірантів. З метою поглиблення знань аспірантів з дисципліни, розвитку умінь самостійної роботи з психологічною літературою робоча програма передбачає написання рефератів з проблем психології професійної діяльності. У навчальному виданні подано орієнтовну тематику та критерії оцінювання рефератів з дисципліни «Психологія професійної діяльності». Наведено рекомендовану основну та додаткову літературу, а також рейтингову систему оцінювання результатів навчання.

Аннотация

Комплекс учебно-методического обеспечения учебной дисциплины «Психология профессиональной деятельности» подготовлен для аспирантов по специальности 053 «Психология». Учебная дисциплина имеет вариативный статус и относится к дисциплинам общей подготовки аспирантов. Содержит общие сведения, цели и задачи учебной дисциплины, распределение учебного времени по темам, темы и конспекты лекционных занятий, темы семинарских занятий и круг вопросов для обсуждения, задания на самостоятельную работу аспирантов. С целью углубления знаний аспирантов по дисциплине, развития умений самостоятельной работы с психологической литературой рабочая программа предусматривает написание рефератов по проблемам психологии профессиональной деятельности. В учебном издании представлены ориентировочная тематика и критерии оценки рефератов по дисциплине «Психология профессиональной деятельности». Представлена рекомендованная основная и дополнительная литература, а также рейтинговая система оценивания результатов обучения.

Summary

The complex of educational and methodical ware of the discipline "Psychology of Professional Activity" is prepared for postgraduate students in speciality 053 "Psychology". The academic discipline has an elective status and belongs to general training courses of postgraduate students. It includes general information, objectives and tasks of the course, distribution of study time by topics, topics and abstracts of lectures, topics of seminars and range of issues for discussion, tasks for independent work of postgraduates. In order to deepen the knowledge of postgraduate students and develop their skills of independent work with the psychological literature, the work program involves writing essays on the issues of the psychological activity. The academic publication contains an orientive list of topics and evaluation criteria of the essays of the discipline "Psychology of professional activity". There is a list of recommended additional and basic literature, as well as the rating system of evaluation of learning outcomes.

З М І С Т

I.	Загальні відомості.....	5
II.	Розподіл навчального часу.....	5
III.	Мета і завдання навчальної дисципліни.....	6
IV.	Зміст навчального матеріалу.....	7
1.	Розподіл навчального часу за темами.....	7
2.	Лекційні заняття.....	9
3.	Семінарські заняття.....	16
4.	Самостійна робота аспіранта.....	18
V.	Індивідуальні завдання	19
VI.	Контрольні роботи.....	21
VII.	Методичні вказівки.....	21
VIII.	Рекомендована література.....	21
Додаток 1.	Рейтингова система оцінювання.....	24
Додаток 2.	Орієнтовні теми рефератів.....	28
Додаток 3	Перелік питань до іспиту.....	30

I. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ.

Навчальна дисципліна «Психологія професійної діяльності» передбачена навчальним планом факультету соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (КПІ ім. Ігоря Сікорського), розробленим відповідно до освітньо-наукової програми третього освітньо-наукового рівня доктор філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Навчальна дисципліна має варіативний статус і належить до дисциплін загальної підготовки аспірантів. «Психологія професійної діяльності» – галузь наукової психології, яка вивчає психологічні закономірності різних видів трудової діяльності – залежно від соціально-психологічних, психологічних та індивідуально-психологічних чинників, умов і факторів з метою удосконалення трудової діяльності, підвищення продуктивності й безпеки праці як процесу, в якому людина створює матеріальні, духовні, культурні цінності.

Предметом навчальної дисципліни є психологічні компоненти, які спонукають, скеровують і регулюють трудову активність суб'єкта та реалізують її у виконавських діях, а також властивості особистості, через які ця активність здійснюється.

Навчальну базу дисципліни «Психологія професійної діяльності» становлять знання отримані при вивченні різноманітних курсів, що спрямовані на розкриття загальних закономірностей і механізмів професійної діяльності, а також формування вмінь та навичок науково-обґрунтовано пояснювати психологічні факти.

Навчальна дисципліна «Психологія професійної діяльності» вивчається протягом одного семестру, в загальному обсязі 120 годин: аудиторної роботи – 10 години, з яких лекції – 6 годин, семінарські заняття 4 годин; самостійна робота 110 година. Розподіл навчального часу та темами наведено у тематичному плані.

Комплекс навчально-методичного забезпечення містить **плани лекційних та семінарських (практичних) занять**, що дає можливість аспірантам ознайомитися із лекційним змістом навчального матеріалу, який опрацьовувався на відповідних заняттях.

На консультаціях згідно зі встановленим графіком опрацьовується складний для засвоєння навчальний матеріал.

Навчальний матеріал занять, на яких аспіранти були відсутніми, вивчається ними самостійно; контроль засвоєння матеріалу при цьому здійснюється у формі співбесіди в час, призначений для проведення консультацій, та в порядку, визначеному положенням про РСО.

Методика оцінювання рівня засвоєння матеріалу навчальної дисципліни передбачає використання рейтингової системи оцінювання. Шкала оцінювання – університетська. Формою семестрового контролю є іспит.

II. РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ

Розподіл навчальних годин викладено відповідно до робочого навчального плану.

Форма навчання	Всього	Розподіл навчального часу за видами занять			Семестрова атестація	
	Кредитів	Годин	Лекції	Семінарські заняття		
<i>Очна</i>	4	120	6	4	110	Екзамен

III. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни є формування у аспірантів здатності:

- аналізувати фундаментальні теорії і концепції, відомості про закономірності виникнення та розвитку психічних явищ у процесі трудової діяльності;
- встановлювати особливості та структуру психічних станів у трудовій діяльності, а також їх зв'язок з динамікою трудового процесу та його ефективністю;
- досліджувати мотивацію трудової діяльності та розробляти на цій основі психологічно обґрунтовану систему стимулювання праці;
- досліджувати емоційно-вольову сферу особистості як регулятора трудової діяльності;
- виявляти вплив соціально-психологічних факторів ефективності трудової діяльності, що визначають зміст «організаційного середовища» і впливають на задоволеність працею.

Основні завдання навчальної дисципліни:

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспіранти після засвоєння навчальної дисципліни мають продемонструвати такі результати навчання:

знання:

- компонентного складу психологічної структури діяльності;
- основних компонентів «трудового поста» та «робочого місця»;
- основних типологій професій;
- психологічної раціоналізації та оптимізації змісту та умов професійної діяльності;
- психологічних основ й конкретних вимог до суб'єкта при проектуванні нових технологій і засобів праці;
- впливу функціональних станів працівника на процес та результати діяльності;
- психологічних основ організації трудової діяльності.

уміння:

- здійснити аналіз професійної діяльності як системи (за рівнями регуляції діяльності);
- визначити перелік професійно важливих якостей особистості для конкретної діяльності з врахуванням особливостей їх реалізації у трудовому процесі;
- виявляти особливості пізнавальних процесів у трудовій діяльності;
- застосовувати методи та засоби управління функціональними станами суб'єкта праці;
- виявляти основні види та ознаки помилок людини у професійній діяльності; проводити цілеспрямоване вивчення організації умов та способів виконання діяльності.

мати уявлення про:

- концептуальну модель (психологічний зміст, склад, структуру та механізми) трудової діяльності;
- про перелік вимог професійної діяльності до стану, рівня розвитку, ступеня стійкості основних психічних функцій та якостей суб'єкта діяльності;

- психологічні засоби підвищення «мотиваційного потенціалу» трудової діяльності;
- ефективні шляхи та способи корекції організаційного середовища трудової діяльності.

IV. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Семінарські заняття	СР
Тема 1. Психологія професійної діяльності як галузь психологічної науки	10	-	-	10
Тема 2. Методи вивчення діяльності	10	-	-	10
Тема 3. Психологія професійної діяльності	10	2	2	6
Тема 4. Професія. Трудовий пост. Робоче місце	10	-	-	10
Тема 5. Когнітивна сфера суб'єкта професійної діяльності	8	2	-	6
Тема 6. Інтегративні психічні процеси як регулятори професійної діяльності суб'єкта	10	-	-	10
Тема 7. Працездатність і функціональні стани суб'єкта професійної діяльності	8	2	-	6
Тема 8. Психічна напруженість та стрес у професійній діяльності	9	-	2	7
Підготовка рефератів	15	-	-	15
Екзамен	30	-	-	30
Всього годин	120	6	4	110

1. Розподіл навчального часу за темами

Тема 1. Психологія професійної діяльності як галузь психологічної науки

Основні поняття та визначення. Об'єкт, предмет і завдання психології праці. Фундаментальні проблеми психології праці.

Джерела зародження наукових знань про психологічні особливості трудової діяльності. Внесок Б.Г.Ананьєва, В.П.Зінченко, О.М.Леонтєва, Б.Ф.Ломова, К.К.Платонова щодо реалізації науково-організаційних, становлення дослідницьких і навчальних центрів психології трудової діяльності. Основні напрями сучасних досліджень у галузі психології праці, та основні завдання, що ними розв'язуються. Наукові центри (школи), видання, підготовка спеціалістів, конференції та конгреси.

Тема 2. Методи вивчення діяльності

Вимоги до добору й застосуванню методів вивчення діяльності. Методи спостереження. Мета, принципи проведення. Організація спостереження. Реєстрація результатів. Види спостереження. Хронометраж трудового процесу. Прийоми проведення та реєстрації результатів. Аналіз помилкових дій. Джерела інформацій. Метод критичних інцидентів. Систематизація даних. Особливості інтерпретації результатів. Особливості застосування методу опитування. Інтерв'ю, бесіда, біографічний метод. Відпрацювання вмінь організації та проведення психологічного дослідження з використанням методів психології праці. Складання програми спостереження, аналіз результатів. Розроблення анкети і проведення анкетування. Тестування. Мета та завдання професіографії. Психологічний зміст професіографії. Вимоги та процедура складання професіограми. Типова програма професіографії. Види професіограм: комплексні, універсальні, інформаційні, діагностичні. Особливості оформлення результатів професіографії.

Тема 3. Психологія професійної діяльності

Категорія професійної діяльності. Психологічна структура професійної діяльності. Загальна побудова діяльності, її предметні та структурні компоненти. Теорія системогенезу професійної діяльності В.Д.Шадрікова. Мотиви діяльності. Функція передбачення (антиципація) процесу досягнення результату. Способи, засоби та умови реалізації мети праці. Інформаційна основа діяльності (ІОД). Визначення та характеристика ІОД. Рівні формування. Процеси прийняття рішення (ПР). Етапи процесу ПР. Специфіка ПР залежно від місця у структурі діяльності. Рішення детерміновані та імовірнісні. Типи критеріїв ПР. Засвоєння правил рішення й способів його підготовки й ухвали. Основні види діяльності.

Тема 4. Професія. Трудовий пост. Робоче місце

Професія як система соціальних відносин. Класифікація професій і основні ергатичні функції. Порівняльна характеристика різних видів праці. Масові професії у сфері промислового виробництва, транспорту та енергетики, інформаційного обслуговування та зв'язку, побутового обслуговування населення. Творчі професії (наука й мистецтво). Професії організації й управління виробництвом. Трудовий пост, робоче місце: основні ознаки і структура. Робоче місце та його характеристика.

Тема 5. Когнітивна сфера суб'єкта професійної діяльності

Сенсорно-перцептивні процеси: відчуття та сприймання. Основні закономірності та властивості пізнавальних процесів. Класифікація сенсорно-перцептивних процесів. Психологічні особливості розвитку відчуття та сприймання. Атенційні процеси. Фізіологічні основи уваги та принцип домінанти. Основні види уваги: довільна, мимовільна та після довільна. Уява у трудовій діяльності суб'єкта. Аглютинація та її роль у створенні нових образів. Процеси пам'яті та уявлення. Мислення у практичній діяльності.

Тема 6. Інтегративні психічні процеси як регулятори професійної діяльності суб'єкта.

Суб'єкт професійної діяльності як головний компонент ергатичної системи. Суб'єкт професійної діяльності як багато знакова різнорівнева система. Структура суб'єкта професійної діяльності: мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий та операційний компоненти.

Інтегративні психічні процеси як регулятори професійної діяльності: ціле утворення, антиципація, прийняття рішення, планування, контроль, корекція.

Тема 7. Працездатність і функціональні стани суб'єкта професійної діяльності. Загальна характеристика психічних станів людини у професійній діяльності. Працездатність і стомлення. Основні закономірності динаміки працездатності фахівців. Критерії оцінювання працездатності спеціалістів. Організація контролю та прогноз працездатності спеціалістів. Функціональні стани людини у трудовій діяльності. Види функціональних станів. Стан психічної напруженості. Стан монотонії. Стан зниження мотивації. Стан тривожності. Індиферентний стан.

Тема 8. Психічна напруженість та стрес у професійній діяльності

Значення проблеми психічної напруженості та стресу в житті й діяльності людини. Визначення поняття психічне напруження і стрес (Г.Сельє, Р.Лазарус, Н.Наєнко, В.Бодров). Сутність стану стресу та його зв'язок із поняттями «емоції» та «психічна напруженість». Розвиток вчення про стрес. Біологічна теорія стресу – «Загальний адаптаційний синдром» (Г.Сельє). Теорії та моделі стресу. Умови виникнення і розвитку стресу. Вплив індивідуальних особливостей суб'єкта праці на характер стресових реакцій. Механізми регуляції психологічного стресу. Стан монотонії – визначення, причини виникнення, особливості прояву. Стійкість до монотонії. Профілактика монотонії. Роль особистісних особливостей у розвитку стану монотонії.

Основні способи і прийоми забезпечення високої працездатності та попередження її порушення. Індивідуальна регламентація трудової діяльності (оптимальне робоче навантаження, раціональний режим праці, відпочинку та харчування). Вплив режимів праці на динаміку функціонального стану суб'єкта.

2. Лекційні заняття

Лекція 1. Тема 3. Психологія професійної діяльності 2 год.

Перелік основних питань:

1. Категорія професійної діяльності.
2. Структурно-морфологічна парадигма психологічного аналізу діяльності.
3. Функціонально-динамічна парадигма психологічного аналізу діяльності.
4. Психологічна структура діяльності.
5. Види діяльності.

Завдання на СР:

1. Охарактеризувати психологічну структуру професійної діяльності.
2. Охарактеризувати загальну побудову діяльності, її предметні та структурні компоненти.
3. Проаналізувати мотиви діяльності, функцію передбачення (антиципації) процесу досягнення результату, способи, засоби та умови реалізації мети праці
4. Охарактеризувати інформаційну основу діяльності.
5. Проаналізувати етапи прийняття рішення.

Література: Основна: 1-4. Додаткова: 8-13.

Конспект лекції

Категорія професійної діяльності. Професійна діяльність – це форма активного ставлення суб'єкта до дійсності, що спрямована на досягнення свідомо поставлених цілей і пов'язана із створенням суспільно значущих цінностей або освоєнням досвіду. Діяльність є надзвичайно складною системою, в якій виділяють два її основні плани – зовнішній (предметно-дієвий) і внутрішній (власне психологічний).

Зовнішня характеристика діяльності здійснюється через поняття суб'єкта і об'єкта праці, предмета, умов і засобів діяльності.

Внутрішня характеристика діяльності припускає опис процесів і механізмів її психічної регуляції, її структури і змісту, а також операційних засобів її реалізації.

Психологічна структура професійної діяльності. Пізнання практично будь-якого об'єкту завжди починається з визначення його структури. До теперішнього часу в психології склалися два основні способи розв'язання даної проблеми. Перший з них умовно позначають як структурно-морфологічну парадигму психологічного аналізу діяльності. Згідно даного підходу, основним структурним компонентом діяльності є дія, а організація діяльності в цілому трактується як ієрархія систем дій різного рівня складності.

Другий підхід позначають як функціонально-динамічну парадигму психологічного аналізу діяльності. Він базується на наступному положенні. Діяльність через свою складність не може ґрунтуватися на одному компоненті, наприклад дії. Вона припускає необхідність декількох якісно різнорідних психологічних компонентів – своїх одиниць. Вони закономірно взаємозв'язані між собою і утворюють цілісну психологічну структуру діяльності. Це цілісна єдність психічних структур суб'єкта та їх всебічних зв'язків, які спонукають, програмують, регулюють і реалізують діяльність є психологічна система діяльності. Будь-яка психологічна система діяльності формується на базі індивідуальних якостей суб'єкта.

Загальна побудова діяльності, її предметні та структурні компоненти. Теорія системогенезу професійної діяльності В.Д.Шадрікова.

Процес формування психологічної системи діяльності позначається поняттям системогенеза. Основними компонентами психологічної структури діяльності є: мотивація, цілеутворення, інформаційна основа діяльності, антиципація (прогнозування) її результатів, прийняття рішення, планування, програмування, контроль, корекція, а також оперативний образ об'єкту діяльності, система індивідуальних якостей суб'єкта і сукупність виконавських дій.

Найважливішим – початковим і базовим – компонентом діяльності є мотивація. Вона реалізує по відношенню до діяльності як власне спонукальні, так і регулятивні функції, організує всю систему діяльності. Сукупність мотивів об'єднується в понятті мотиваційної сфери особистості, а в ролі мотиваторів діяльності можуть виступати самі різні психологічні утворення – потреби, інтереси, установки, спонукання, прагнення, потяги, соціальні ролі, норми, цінності, особові диспозиції.

Під цілеутворенням розуміють процес формування мети діяльності та її конкретизації. Мета є ідеальною формою уявлення результатів діяльності. Ціль розглядається в психології як системоутворюючий чинник діяльності. Це означає, що саме ціль визначає зміст, структуру і динаміку діяльності.

Під інформаційною основою діяльності розуміють сукупність ознак, які характеризують предметні і суб'єктивні умови діяльності, що дозволяють організувати її у відповідності з її цілями і мотивами. Ефективність професійної діяльності залежить від адекватності точності та повноти інформаційної основи діяльності.

Прогнозування тісно пов'язане з цілеутворенням, оскільки формулювання (або вибір) цілі завжди спирається на прогноз майбутніх подій. З психологічної точки зору процес прогнозування базується на фундаментальній здібності людини до передбачення – антиципації майбутнього. В свою чергу антиципація є головною формою так званого випереджаючого віддзеркалення суб'єктом дійсності. Важливою особливістю антиципації і прогнозування є те, що вони мають рівневу будову. Це означає, що вони можуть реалізовуватися з використанням абсолютно різних психічних процесів і механізмів. Наступний базовий компонент – прийняття рішення – займає в структурі діяльності центральне, ієрархічно головне положення. Основна функція прийняття рішення – зняття (або зменшення) прагматичної невизначеності і визначення способів дії в конкретних ситуаціях. Процеси прийняття рішення роблять найбільш сильний, визначальний вплив, як на результативні параметри діяльності, так і на її процесуальні особливості.

Спочатку людина виділяє проблему, потім висуває гіпотези, тобто різні варіанти розв'язання, оцінює їх і, нарешті, вибирає той, який на його думку, приведе до бажаної цілі.

Процес прийняття рішення диференціюють на ряд основних етапів: 1) орієнтування в ситуації невизначеності, визначення її виду і типу, а також системи вимог до підсумкового розв'язання; 2) інформаційної підготовки прийняття рішення, пов'язаної з пошуком і аналізом можливих шляхів зняття невизначеності, а також з оцінкою можливих результатів і наслідків ухвалення тих або інших альтернатив; 3) власне прийняття рішення, на якому здійснюється вибір однієї з декількох сформульованих раніше альтернатив; 4) виконання (реалізація вибору); 5) корекції і або компенсації ухваленого рішення.

Залежно від співвідношення процесів висунення гіпотез і їх оцінки, або контролю, виділяють п'ять типів прийняття рішення: імпульсне (гіпотеза приймається без контролю); розв'язання з ризиком (гіпотеза контролюється лише частково); урівноважене (висунення гіпотез та їх контроль збалансовані); обережне (контроль починає пригнічувати висунення гіпотез); інертне (висунення гіпотез пригнічено, а тому протікає поволі і невпевнено).

Процес планування направлений на конкретизацію прийняття рішення, а також визначення програми діяльності. Розрізняють три основні види (рівня) складності планування: робота за орієнтирами, робота за зразками і планування з урахуванням передбачуваних змін умов, у тому числі і вірогідного виникнення нових подій і чинників діяльності.

Два наступних функціональних компоненти (блоки) психологічної системи діяльності – контроль і корекція – взаємозв'язані і взаємообумовлені. Психологічна сутність контролю, який реально представлений в діяльності, в основному, як самоконтроль, полягає в зіставленні ідеальної форми антиципованих результатів діяльності з реально досягнутими результатами. При цьому в ході діяльності складається система суб'єктивних еталонів, що слугують для оцінки реальних результатів. Якщо між еталоном і реально досягнутим результатом немає значущих розузгоджень, то діяльність вважається виконаною. Якщо ж таке розузгодження

виявляється суб'єктом, то виникає необхідність в корекції отриманого результату. Завдяки процесам контролю, самоконтролю і корекції загальна структура діяльності набуває не лінійний, а замкнутий – кільцеобразний характер, що забезпечує її адаптивність, гнучкість та здатність до перебудов при зміні зовнішніх та внутрішніх умов.

Діяльність людини не тільки складна за змістом та будовою, але і вкрай різноманітна в своїх загальних різновидах і конкретних виявах. Для характеристики такої різноманітності використовується термін поліморфізму типів і видів діяльності. Основним і психологічно головним поділом діяльності на її типи виявилася диференціація діяльності на трудову, ігрову і учбову. Вказані види діяльності змінюють один одного в онтогенезі і позначаються поняттям провідного виду діяльності для кожного основного вікового етапу. Провідна це така діяльність, виконання якої визначає виникнення і формування основних психологічних новоутворень на певному етапі особистісного розвитку.

Таким же фундаментальним і загальним є поділ діяльності на індивідуальну і спільну. Спільна діяльність реалізується, на відміну від індивідуальної, колективним суб'єктом, тобто двома або більшою кількістю людей, що мають загальну ціль.

Найбільш традиційна і проста класифікація видів діяльності – за їх предметною сферою, себто за професійною приналежністю. В результаті виділяються всі ті професії, які існують сьогодні, а також спеціальності, всередині цих професій.

Гранично загальним є дихотомічний поділ видів діяльності на зовнішню і внутрішню. При цьому зовнішніми розуміють всі види, типи і процеси діяльності, які супроводжуються експліцированими, тобто що об'єктивувалися, виявами її виконавських компонентів – рухами, діями, експресією. Внутрішня діяльність розгортається в інтрапсихічному плані.

Діяльність також прийнято поділяти на виконавську і управлінську.

З практичної точки зору доцільно диференціювати діяльність залежно від умов її виконання. У відповідності із цією аксонометричною ознакою розрізняють діяльність в комфортних, нормальних, допустимих, параекстремальних та екстремальних умовах.

В прикладному відношенні важливим є поділ діяльності на безпосередню і опосередковану (дистанційну). В першому випадку суб'єкт праці безпосередньо впливає на предмет і також ж безпосередньо отримує інформацію про його стан. В другому випадку немає ні того ні іншого: інформація про предмет праці представляється людині через ланки, що опосередковують – частіше всього в знаковому вигляді на табло, пультах, індикаційних пристроях. Свої дії на предмет праці людина також здійснює не прямо, а шляхом певних органів управління.

Існують і інші способи систематизації видів діяльності. Це наприклад, її поділ на творчі і репродуктивні (рутинні) види; диференціація на так звану ініціативну (добровільну) і примусову діяльність; розділ діяльності за характером підсумкового продукту – парціальна (часткова) і повна діяльність.

Лекція 2. Тема 5. Когнітивна сфера суб'єкта професійної діяльності 2 год.

Перелік основних питань:

1. Пізнавальні процеси та роль у реальній діяльності.
2. Характеристика сенсорно-перцептивних процесів.

3. Значення і роль мнемічних процесів у діяльності людини.
4. Образні процеси та регулювання діяльності.
5. Мислення та процеси прийняття рішень.

Завдання на СР:

2. Визначити характеристики процесу відчуття.
3. Проаналізувати особливості індивідуальних проявів відчуттів.
4. Дати характеристику основним властивостям процесу сприймання.
5. Навести приклади класифікацій сприймань.
6. Дати характеристику структурних елементів мнемічних процесів.
7. Проаналізувати індивідуальні розбіжності пам'яті.
8. Визначити функції пам'яті.
9. Розкрити основні особливості уяви як психічного процесу
10. Дати характеристику головним властивостям мислення.
11. Проаналізувати взаємозв'язок мислення і мови
12. Охарактеризувати увагу як психічний процес, властивість та стан.

Література: Основна: 1-3. Додаткова: 1-4, 12, 16, 18, 24.

Конспект лекції

Професійна діяльність потребує активної участі усіх пізнавальних функцій людини. Звернемося до характеристики основних психічних процесів трудової діяльності. Пізнавальні психічні процеси спрямовані на прийом, переробку та збереження інформації, пізнання зовнішнього середовища, орієнтування в ньому, саме тому їх роль у житті людини в цілому і в будь-якій професійній діяльності надзвичайно важлива. Сфера цих процесів, їх склад достатньо чітко окреслені; це процеси відчуття, сприйняття, уяви, уваги, пам'яті та мислення.

Здійснюючи трудову діяльність, людина використовує всі можливості своєї психічної організації. Управління діяльністю людини забезпечують функції відчуття та сприйняття (сенсорика).

Відчуття – це психічний процес відображення окремих властивостей предметів і явищ навколишнього світу, а також внутрішніх станів організму при безпосередньому впливові подразників на відповідні аналізаторні системи. Важливою характеристикою сенсорних процесів, що мають істотне значення для професійної діяльності, є рівень чуттєвості аналізаторів. Проблема зміни чуттєвості аналізаторів і формування сенсорних навиків досить складна. Якщо чутливість певного аналізатору виявляється недостатньою, для того, щоб забезпечити необхідну ефективність діяльності, то результат досягається за рахунок механізму компенсації. Компенсацією називається явище, коли один аналізатор бере на себе функцію іншого.

В структурі сенсорної основи трудової діяльності виділяють провідний (або провідні) і допоміжні аналізатори. Основна інформація про хід трудового процесу потрапляє через провідний аналізатор. Різноманітні відчуття відображають різноманітні (окремі) властивості предметів і явищ. Сприймання будується на чуттєвих даних відчуттів. В ході сприймання відбувається узгодження і об'єднання відчуттів в цілісні образи речей і подій. Але сприймання разом з тим не зводиться до простої суми відчуттів. Воно завжди є більш-менш складним цілим, якісно відмінним від тих елементарних відчуттів, що входять до його складу. В кожне

сприймання входить і відтворений минулий досвід, і осмислення сприйнятого, і – у відомому сенсі – також почуття і емоції з його приводу. Сприймання – це цілісне відображення предметів і явищ при їхньому безпосередньому впливові на органи почуттів.

До основних властивостей сприймання, як основи прийому інформації, відносять: константність, предметність, цілісність, узагальненість та апперцепцію. Між всіма перерахованими характеристиками сприймання є деяка функціональна схожість. І константність, і предметність, і цілісність, і узагальненість додають образу важливу рису – незалежність в деяких межах від умов сприймання і викривлення. Особливою властивістю, пов'язаною із суб'єктивною стороною сприймання, виступає апперцепція, яка внутрішньо обумовлює процес сприймання і є джерелом неповної відповідності образів сприймання їхнім об'єктам. Залежність сприймання від змісту психічного життя людини, від особливостей його особи носить назву апперцепції.

При обмеженому часі працівникові нерідко приходиться вирішувати завдання сприйняття, переробки інформації і прийняття рішення практично одночасно. Це забезпечується високою концентрацією психічної активності на проблемі, або завданні. Здійснюючи трудову діяльність, людина повинна постійно прогнозувати імовірні результати і творчо перебудовувати поведінкові моделі для більш ефективного пристосування до дійсності. В основі творчого компоненту лежить уява. Уява є образним психічним процесом, що передбачає відхід від минулого досвіду, перетворення даного і породження на цій основі нових образів, які є продуктами творчої діяльності людини та прообразами для неї. Значення і роль мнемічних процесів в діяльності суб'єкта праці важко переоцінити, що пов'язано, по-перше, з великим обсягом інформації стосовно різних режимів праці, її умов і обмежень, відомостей і довідкових даних, що потрібно запам'ятати, зберегти, а потім відтворити та вийняти із пам'яті для реалізації цієї інформації в діяльності; по-друге, із психологічними особливостями пам'яті людини, зокрема впливом на процеси пам'яті різних факторів, котрі вибірково пригнічують, або творчо реконструюють пам'ять залежно від бажань, потреб, мотивів, інтересів, рівня домагань тощо. В загальному вигляді пам'ять – це сукупність процесів запам'ятовування, збереження та відтворення людиною свого досвіду. Мислення є вищим пізнавальним процесом. Воно являє собою породження нового знання, активну форму творчого відображення і перетворення людиною дійсності. Мислення належить до продуктивних психічних процесів, оскільки породжує такий результат, якого ані в смій діяльності, ані в суб'єкта думки досі не існувало. Мислення також можна розуміти як шлях одержання нових знань, як творче перетворення неявних явлень. Мислення на відміну від сприймання виходить за межі чуттєвого, розширює межі пізнання. Мислення відображає буття не тільки у вигляді окремих речей, явищ, та їх властивостей, але і визначає зв'язки, що існують між ними. На практиці мислення як цілком відокремлений самостійний процес не існує, здебільшого воно неявно присутнє у всіх інших пізнавальних процесах: сприйняття, увазі, уявленні, пам'яті, мові. Вищі форми цих процесів обов'язково пов'язані із мисленням, і ступінь його участі в цих пізнавальних процесах визначає їх рівень розвитку. Мислення – це рух ідей, що розкриває суть речей. Його результатом є не образ, а деяка думка, ідея. Специфічним результатом мислення може виступати поняття – узагальнене відображення класу предметів в їх найбільш загальних і істотних особливостях. Мислення – це особливого роду теоретична і

практична діяльність, що передбачає систему включених в неї дій і операцій орієнтовно-дослідницького, перетворювального і пізнавального характеру. Мислення у вищій своїй формі відбувається у поняттях (абстрактно-логічне мислення), але воно може відбуватися і в образа (наочно-образне мислення) і навіть у діях, що виявляють себе у русі (наочно-дійове мислення). Мислення здійснюється у певній логічній послідовності. Відповідно в структурі мислення виділяють такі логічні операції: порівняння, аналіз, синтез, абстракція, узагальнення та конкретизація. Відмінність мислення від інших психічних процесів полягає у тому, що воно майже завжди пов'язане із наявністю проблемної ситуації, завданням, яке потрібно розв'язати, та активною зміною умов, в яких це завдання задане. Позначимо етапи функціонування практичного мислення: виникнення проблемної ситуації, формулювання задачі як результат вивчення проблемної ситуації, вирішення задачі (розробка рішення), реалізація рішення. В реальній ситуації практичної діяльності названі етапи можуть частково змінюватися місцями і перетинатися один з одним.

Лекція 3. Тема 7. Працездатність і функціональні стани суб'єкта професійної діяльності 2 год.

Перелік основних питань:

1. Працездатність фахівця та її динаміка.
2. Критерії оцінювання працездатності спеціалістів.
3. Організація контролю та прогноз працездатності спеціалістів.
4. Поточний і довготерміновий прогноз працездатності.
5. Шляхи підвищення працездатності працівника.

Завдання на СР:

1. Систематизуйте основні підходи до діагностики функціональних станів.
2. Здійсніть аналіз основних закономірностей динаміки працездатності спеціалістів.
3. Проаналізуйте комплекс заходів, які рекомендовані вченими для профілактики монотонії в умовах розумової та фізичної праці.
4. Розробіть практичні рекомендації спеціалістам Вашого колективу з профілактики негативної дії монотонії.

Література: Основна: 1-3. Додаткова: 5-7, 11, 13, 20.

Конспект лекції

В результаті складної взаємодії організму людини, яка координується з зовнішнім середовищем в процесі життєдіяльності, формується цільова і динамічна соціально-біологічна властивість особистості працездатність. Під працездатністю розуміють здатність в заданих параметрах й конкретних умовах виконувати професійну діяльність при оптимальному функціонуванні систем організму. Залежно від участі м'язової та інтелектуальної сфери в трудовій діяльності спеціаліста розрізняють переважно розумову та фізичну працездатність. Працездатність розподіляється на загальну (здатність виконувати будь-яку роботу в звичайних умовах праці), професійну (здатність працювати за визначеною спеціальністю) та обмежену чи неповну (стан здоров'я людини не дозволяє

працювати за даною професією чи в даних умовах і потребує переходу на іншу роботу).

В динаміці працездатності для практичного використання визначають сім класичних періодів: 1) підготовчий; 2) період впрацьовування; 3) високої працездатності; 4) повної компенсації; 5) нестійкої компенсації; 6) прогресивного зниження успішної роботи і 7) стадія стомлення і «кінцевого пориву». Така ж динаміка працездатності спостерігається протягом як коротких (політ, вахта, зміна), так і тривалих робочих циклів.

Процес оптимізації режиму виробничої діяльності необхідно здійснювати на основі врахування добових, тижневих, місячних і річних коливань загальної активності людини, що пов'язана з його природними коливаннями працездатності.

Успішність будь-якої праці значною мірою залежить від стану людини в процесі трудової діяльності. Стани є важливою складовою психічного життя людини, від якої залежить не лише ефективність праці людей, але і їх самопочуття та здоров'я. Будь-який стан є результатом включення індивідуума в певну діяльність, в ході якої він формується і активно перетворюється. Стан – це конкретний вияв компонентів психіки в даний період часу. Природа психічних станів залежить, передусім від характеру діяльності і особливостей взаємовідносин суб'єкта і предмета діяльності. В діяльності стани виконують регулюючу, спонукальну і детермінуючу функції. Нині у процесі вивчення станів людини в різних видах діяльності використовується три різні терміни: психічні стани, функціональні стани і праксичні стани (тобто ті, що слугують фоном у процесі виконання професійної діяльності).

Психічні стани одні з трьох видів психічних явищ. Психічні стани – це цілісні, тимчасові і динамічні характеристики психічної діяльності. За характером домінуючого впливу на діяльність психічні стани можуть бути упорядковані у такий спосіб: позитивні (готовність до активних дій, зібраність) і негативні (острах, сумніви, дратівливість).

Під функціональними станами слід розуміти сукупність характеристик фізіологічних функцій та психофізіологічних якостей, які визначають рівень активності функціональних систем організму, особливості життєдіяльності та стан працездатності людини. Стан є причино-обумовленим явищем, реакцією не окремої системи або органу, а особистості в цілому, з включенням в реакцію як фізіологічних, так і психологічних рівнів управління і регулювання.

До основних видів функціональних станів належать: стомлення, монотонія, психічна напруженість (операційна і емоційна), різні форми психологічного стресу, стани, що зумовлені дією екстремальних факторів фізичної природи.

Виділяють три види близьких, проте не тотожних функціональних станів, що призводять до зниження ефективності роботи в ході її тривалого виконання: стомлення, монотонія, стан психічного перенапруження.

3. Семінарські заняття

Основні завдання циклу семінарських занять: здійснювати аналіз професійної діяльності як системи (за рівнями регуляції діяльності); визначати перелік професійно важливих якостей особистості для конкретної діяльності з урахуванням особливостей їх реалізації у професійній діяльності; виявляти особливості пізнавальних процесів у професійній діяльності; застосовувати методи та засоби управління функціональними станами суб'єкта професійної діяльності;

виявляти основні види та ознаки помилок людини у професійній діяльності; проводити цілеспрямоване вивчення організації умов та способів виконання діяльності.

Семінарське заняття 1.

Тема 3. Психологія професійної діяльності

Мета: систематизувати та закріпити знання аспірантів про психологічну систему діяльності.

Питання для обговорення:

1. Психологічна структура професійної діяльності.
2. Основні способи аналізу професійної діяльності.
3. Інтегративні психічні процеси регуляції діяльності.

Л і т е р а т у р а

Основна: 1-4.

Додаткова: 5-7, 14, 21-26.

Завдання на самостійну роботу аспірантів:

Відповіді на питання для самоперевірки:

1. Охарактеризувати психологічну структуру професійної діяльності її предметні та структурні компоненти.
2. Проаналізувати мотиви діяльності, функцію передбачення (антиципації) процесу досягнення результату, способи, засоби та умови реалізації мети праці
3. Охарактеризувати інформаційну основу діяльності.
4. Проаналізувати етапи прийняття рішення.

Проаналізувати основні види діяльності.

Семінарське заняття 2.

Тема 8. Психологічна напруженість та стрес у професійній сфері

Мета: поглибити знання аспірантів про особливості оцінювання та динаміку працездатності спеціалістів

Питання для обговорення:

1. Довготривала та оперативна форма працездатності людини.
2. Добові коливання працездатності.
3. Динаміка працездатності.

Л і т е р а т у р а

Основна: 1-4.

Додаткова: 1-7, 14-18, 27, 28.

Завдання на самостійну роботу аспірантів:

1. Охарактеризувати основні види функціональних станів.
2. Здійснити порівняльний аналіз основних критеріїв стомлення. Механізми стомлення.
3. Виявити основні ознаки психічного напруження та описати його зв'язок із стресом.
4. Охарактеризувати стан стресу, механізм розвитку, вплив на діяльність.
5. Систематизувати основні підходи до діагностики функціональних станів.
6. Проаналізувати комплекс заходів, які рекомендовані вченими для профілактики монотонії в умовах розумової та фізичної праці.

7. Розробити практичні рекомендації спеціалістам Вашого колективу з профілактики негативної дії монотонії.

4. Самостійна робота

До основних форм самостійної роботи аспірантів з вивчення курсу «Психологія професійної діяльності» слід віднести: опрацювання лекційного матеріалу та додаткове самостійне вивчення теоретичного матеріалу за підручниками та навчальними посібниками; підготовка до семінарських занять і виконання позааудиторних завдань.

Тема 1. Психологія професійної діяльності як галузь психологічної науки.

Метою самостійної роботи аспіранта є отримання знань про передумови виникнення психології професійної діяльності як окремого наукового напрямку. Значення робіт І.М.Сеченова, І.П.Павлова, В.М.Бехтерева, К.Д.Ушинського в галузі фізіології вищої нервової діяльності, вивчення взаємодії людини з довколишнім середовищем, психічної регуляції поведінки. Внесок Б.Г.Ананьєва, В.П.Зінченко, О.М.Леонтєва, Б.Ф.Ломова, К.К.Платонова щодо реалізації науково-організаційних, становлення дослідницьких і навчальних центрів психології трудової діяльності. Основні напрями сучасних досліджень у галузі психології праці, та основні завдання, що ними розв'язуються. Наукові центри (школи), видання, підготовка спеціалістів, конференції та конгреси.

Л і т е р а т у р а

Основна: 1-4.

Додаткова: 1-7, 24- 28.

Тема 2. Методи вивчення діяльності

Метою самостійної роботи аспіранта є отримання знань про вимоги до добору й застосування методів вивчення діяльності. Метод спостереження. Організацію спостереження. Реєстрацію результатів. Види спостереження. Хронометраж трудового процесу. Прийоми проведення та реєстрації результатів. Метод критичних інцидентів. Систематизація даних. Особливості інтерпретації результатів. Особливості застосування методу опитування. Інтерв'ю, бесіда, біографічний метод. Відпрацювання вмій організації та проведення психологічного дослідження з використанням методів психології праці. Складання програми спостереження, аналіз результатів. Розроблення анкети і проведення анкетування. Тестування.

Л і т е р а т у р а

Основна: 1-4.

Додаткова: 1-7, 8-13.

Тема 4. Професія. Трудовий пост. Робоче місце

Метою самостійної роботи аспіранта є отримання знань щодо професії як системи соціальних відносин. Потрібно мати уявлення про класифікацію професій. Здійснити порівняльну характеристику різних видів праці. Масові професії у сфері промислового виробництва, транспорту та енергетики, інформаційного обслуговування та зв'язку, побутового обслуговування населення. Творчі професії (наука й мистецтво). Професії організації й управління виробництвом. Трудовий

пост, робоче місце: основні ознаки і структура. Робоче місце та його характеристика.

Л і т е р а т у р а

Основна: 1-4.

Додаткова: 1-7, 24, 26.

Тема 6. Інтегративні психічні процеси як регулятори професійної діяльності суб'єкта

Метою самостійної роботи аспіранта є отримання знань про особливості регуляторної функції психіки. Форми, рівні та динаміку суб'єктивного відображення дійсності. Структура у функції системи саморегуляції діяльності. Психічний образ і регуляція діяльності. Особливості формування психічного образу. «Предметність» і стійкість образу.

Л і т е р а т у р а

Основна: 1-4.

Додаткова: 1-7, 24, 26.

V. Індивідуальні завдання

З метою поглиблення знань аспірантів з дисципліни, розвитку умінь самостійної роботи з психологічною літературою робоча програма передбачає написання рефератів з проблем психології професійної діяльності. Кожну тему може обирати тільки один аспірант. Термін закріплення тем рефератів та погодження ініціативних тем – третій тиждень семестру. Термін подання рефератів – дев'ятий тиждень.

Вимоги до реферату

Реферат обсягом 12-15 сторінок формату А4 тексту у редакторі Word, кегль 12, інтервал 1,5 повинен містити: зміст, вступ, основну частину (3-4 питання), висновки та список літератури. У вступі потрібно обґрунтувати теоретичну та практичну актуальність теми. В основній частині реферату необхідно глибоко та стисло розкрити поставлені питання; зазначати порядковими номерами посилання на використані літературні джерела (сайти). У висновках (2-3 сторінки), крім узагальнень, бажано викласти власний погляд на проблему.

Теми щодо реферативного огляду монографії мають містити: обґрунтування мети та потенційних користувачів монографії, опис структури монографії, розкриття декількох, найбільш важливіших і цікавих питань монографії. Висновки щодо змісту, доступності та стилю викладення матеріалу, можливості практичного застосування, особисті враження тощо.

Титульний аркуш реферату має такі реквізити:

Розташовуються зверху в центрі –

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
“КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО”
Кафедра психології і педагогіки

Далі посередині аркуша –

Реферат з дисципліни «Психологія професійної діяльності»
на тему «_____» (№ визначити за
переліком)

Нижче праворуч – прізвище та ім'я аспіранта,
назва факультету.

Знизу по центру – Київ 201_

Критерії оцінювання

Оцінювання рефератів проводиться за системою критеріїв, що систематизовані у таблиці у виді зазначення полярних оцінок за певними характеристиками:

Позитивне оцінювання		Негативне оцінювання
ЗМІСТ		
Реферат відповідає темі	↔	Реферат не відповідає темі
Розкрити всі проблеми	↔	Важливі проблеми не розкриті
Адекватне використання джерел	↔	Компіляція
АРГУМЕНТАЦІЯ		
Аргументи логічно структуровані	↔	Аргументація відсутня
Розглянуто різні точки зору	↔	Надано один погляд на проблему
Строгий критичний аналіз, обґрунтування ключових концепцій	↔	Аналіз, обґрунтування основних концепцій відсутні
Глибокі, аргументовані висновки	↔	Висновки відсутні
НОВИЗНА		
Оригінально та творчо	↔	Тривіально
Власний погляд	↔	Власний погляд відсутній
СТРУКТУРА, СТИЛЬ, ГРАМОТНІСТЬ		
Чітко структурований зміст	↔	Хаотичність

Ефективне використання схем, таблиць тощо	↔	Не використовується необхідна візуалізація
Ефектний стиль викладання	↔	Поганий стиль
Немає орфографічних, синтаксичних помилок	↔	Є багато помилок
ОФОРМЛЕННЯ		
Відповідає вимогам	↔	Не відповідає вимогам
Поміркований обсяг	↔	Обсяг надмірний або короткий
Добре оформлено	↔	Неохайно оформлена робота

VI. Контрольні роботи

Виконання контрольних робіт не передбачено.

VII. Методичні вказівки.

Вивчення курсу «Психологія професійної діяльності» передбачає засвоєння аспірантами системи психологічних знань, основних понять за темами, ознайомлення з навчально-методичними матеріалами.

За кожною темою наводяться посилання на список основної та додаткової літератури, що не виключає можливість аспірантів самостійно, по узгодженню з викладачем, розширити цей список.

Лекції проводяться із використанням мультимедійних презентацій (за наявності умов в аудиторії).

Семінарське заняття дає можливість показувати, з одного боку, рівень підготовки до нього (виступ, участь в дискусії, висловлення власної думки), з другого боку – засвоювати завдання модульного контролю. Критеріями оцінювання виконання завдань семінарського заняття є логічна послідовність відповіді; повнота розкриття кожного питання; аналітичність міркувань у відповіді; посилання на джерела; обґрунтованість особистих висновків.

Семінарські заняття проводяться у виді виступів аспірантів з доповідями або у формі інтерактивної дискусії, під час якої викладач здійснює поточний контроль якості знань аспірантів, перевіряє виконання їх завдань самостійної роботи.

Методичне забезпечення:

1. Підручники та їх електронні форми.
2. Навчальні посібники та конспекти лекцій, презентації.
3. Мультимедійний проектор.

VIII. Рекомендована література

Основна:

1. Ложкін Г.В. Психологія праці : навч. посібник / Г.В. Ложкін, Н.Ю. Волянук, О.О. Солтик; за заг. ред. Г.В. Ложкіна. – Хмельницький : ХНУ, 2013. – 191 с.
2. Ложкин Г. В. Практическая психология в системах «человек-техника» : учеб. пособие / Г. В. Ложкин, Н. И. Повякель. – К. : МАУП, 2003. – 296 с.
3. Малхазов О. Р. Психологія праці : навч. посібник / О. Р. Малхазов. – К. : ЦУЛ, 2010. – 208 с.

4. Сорочан В.В. Психология профессиональной деятельности: Конспект лекций. - М.: МИЭМП, 2005. - 70 с. - Режим доступа <http://window.edu.ru/resource/197/38197/files/miemp012.pdf>

Додаткова:

1. Максименко С.Д. Общая психология. Учебное пособие. – М.: «Рефл-бук», К.: «Ваклер» - 2001. – 528с.
2. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 200
3. Психологія: Навч. Посібник. / О.В. Винославська, О.А.Бреусенко-Кузнецов, В.Л.Зливков та ін.; За наук. Ред. О.В.Винославської. – Київ: Фірма «ІНККОС», 2005. – 352с.
4. Мерлин В.С. Очерк интегрального исследования индивидуальности. – М.: Педагогика, 1986. – 256 с.
5. Зеер Э. Ф. Психология профессий : учеб. пособ. для студ. вузов / Э. Ф. Зеер. – 2-е изд., перераб., доп. – М. : Академический Проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2003. – 336 с.
5. Бодров В.А. Психология профессиональной пригодности. Учеб. пособие для вузов. – М.: ПЕР СЭ, 2001. – 511 с.
6. Бодров В.А. Психология труда, инженерная психология: Программа учеб. курса. – М.: ИПРАН, 1999. – 68 с.
7. Волянюк Н. Ю. Психологічні основи прогнозування у системі професійної соціалізації особистості / Н. Ю. Волянюк // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. – Т. ІХ. – Ч. 4. – 2007. – С. 215–222.
8. Волянюк Н. Ю. Личность как субъект организации времени / Н. Ю. Волянюк, Г. В. Ложкин // Журн. практикующего психолога. – 2011. – № 8. – С. 45–55.
9. Волянюк Н. Ю. Психологія професійного становлення тренера : монографія / Н. Ю. Волянюк. – Луцьк : Волин. обл. друкарня, 2006. – 444 с.
10. Климов Е.А. Введение в психологию труда. – М.: Культура и спорт, ЮНИТИ, 1998. – 364 с.
11. Климов Е.А. Пути в профессионализм: Психологический взгляд: Учеб. Пособие. – М.: Флинта, 2003. – 320 с.
12. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності: Підручник для студ. вищих навч. закладів. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003. – 400 с.
13. Ломов Б.Ф. К проблеме деятельности в психологи // Психологический журнал. – 1981. – Т.2. – №5. – С.3-22.
14. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. – М.: Наука, 1984. – 444 с.
15. Шадриков В.Д. Деятельность и способности. – М.: Логос, 1994. – 320с.
16. Шадриков В.Д. Проблемы системогенеза профессиональной деятельности. – М.: Наука, 1982. – 184 с.
17. Щекин Г.В. Организация и психология управления персоналом: Учеб.–метод. пособие. – К.: МАУП, 2002. – 832 с.
18. Введение в эргономику / Под ред. В.П.Зинченко. – М.: Наука, 1974.
19. Китаев-Смык Л.А. Психология стресса. – М.: Наука, 1983.
20. Леонова А.Б., Медведев В.И. Функциональные состояния человека в трудовой деятельности. – М.: Наука, 1981. – С. 24-68.

21. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Наука, 1988.
22. Моляко В.А. Психологическая готовность к труду на современном производстве // Трудовая подготовка учащихся в межшкольных комбинатах: Психологический аспект. – К.: Рад. школа, 1988.
23. Основы инженерной психологии: Учебник для ВУЗов / под ред. Б.Ф. Ломова. – М.: Наука, 1986.
24. Петровский А.В. Личность. Деятельность. Коллектив. – М.: Политиздат, 1982.
25. Психология труда: Учеб. для студ. вузов / Под ред. проф. А.В.Карпова. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – 352 с.
26. Рибалка В.В. Психологія праці особистості. – К.: КМПУ ім.Б.Д.Гринченка, 2005. – 60 с.
27. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти: Навч. посіб. для студ. ВНЗ та слухачів ін-тів післядиплом. освіти / За наук. ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки, Т.В. Зайчикової. – К.: Міленіум, 2004. – 264 с.

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Для оцінювання успішності аспірантів застосовується рейтингова система (PCO). PCO враховує:

- результати роботи аспірантів на лекціях;
- результати роботи аспірантів на семінарських заняттях;
- якість написання реферату;
- результати написання екзаменаційної контрольної роботи.

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання

1. Робота аспірантів на лекційних заняттях

Ваговий бал – 6.

Максимальна кількість балів за роботу на лекційних заняттях дорівнює

6 балів × 3 л. з. = 18 балів.

Оцінювання роботи кожного аспіранта здійснюється на кожному лекційному занятті за двома показниками – присутністю і активністю:

а) присутність 1 бал × 3 л. з. = 3 бали.

Критерії оцінювання:

1 – присутність на лекційному занятті;

0 – відсутність на лекційному занятті.

б) активність 5 балів × 3 л. з. = 15 балів.

Критерії оцінювання:

5 – висока активність, яка свідчить про спрямованість на ґрунтовне засвоєння матеріалу;

4 – середня активність, що свідчить про спрямованість на формальне засвоєння матеріалу;

3 – низька активність, яка свідчить про ухиляння від засвоєння матеріалу.

2-1 – дуже низька активність, яка свідчить про ухиляння від засвоєння матеріалу або відсутність активності.

0 – відсутність активності.

2. Робота аспірантів на семінарських заняттях

Ваговий бал – 12.

Максимальна кількість балів на всіх семінарських заняттях дорівнює

12 балів × 2 с.з. = 24 бали.

Оцінювання роботи кожного аспіранта здійснюється на кожному семінарському занятті за трьома показниками – підготовленістю, активністю та присутністю:

а) підготовленість 9 балів × 2 с. з. = 18 балів.

Критерії оцінювання:

9-8 балів – повна, чітка, викладена в певній логічній послідовності відповідь на всі поставлені питання, що свідчить про глибоке розуміння суті питання, ознайомлення аспіранта не лише з матеріалом лекцій, але й з підручником та додатковою літературою; висловлення аспірантом власної позиції щодо дискусійних проблем, якщо такі порушуються у питанні;

7-5 балів – повна, але не достатньо чітка відповідь на всі поставлені питання, що свідчить про правильне розуміння суті питання, ознайомлення аспіранта з матеріалом лекцій та підручника; незначні неточності у відповідях;

4-3 бали – не зовсім повна або не достатньо чітка відповідь на поставлені питання, що свідчить про поверхове розуміння суті питання, ознайомлення аспіранта з навчальним матеріалом або значні похибки у відповідях;

2-1 бал – неправильна відповідь, що свідчить про незнання матеріалу, але намагання аспіранта висловити власне розуміння суті поставленого питання;

0 балів – відсутність відповіді.

б) активність **2 бали × 2 с. з. = 4 бали.**

Критерії оцінювання:

2 – висока активність, що свідчить про ґрунтовну обізнаність з матеріалу та спрямованість на його опрацювання;

1 – активність, що свідчить про обізнаність з матеріалу та спрямованість на його опрацювання;

0 – низька активність, що свідчить про неволодіння матеріалом та ухилення від участі у семінарському занятті.

в) присутність **1 бал × 2 с. з. = 2 балів.**

Критерії оцінювання:

1 – присутність на семінарському занятті;

0 – відсутність на семінарському занятті.

За особливі досягнення в роботі на семінарському занятті двом кращим аспірантам може бути нараховано заохочувальні бали (+ 1 бал).

3. Реферат

Ваговий бал – **18**.

Критерії оцінювання:

16-18 балів – творчий підхід до розкриття проблеми;

12-15 балів – глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція;

8-11 балів – обґрунтоване розкриття проблеми з певними недоліками;

4-7 балів – реферат компілятивного рівня, або тему розкрито неповно;

1-3 балів – тему розкрито неповно;

0 балів – незадовільно, тему не розкрито, реферат не зарахований.

За кожний тиждень із запізненням поданням реферату нараховуються штрафні бали (– 2 бали, але загалом не більш ніж – 6 балів). Наявність позитивних оцінок, отриманих аспірантом за реферат, є необхідною умовою його допуску до екзамену.

Отже, сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає:

$$R_c = 6 \times 3 + 12 \times 2 + 18 = 60 \text{ балів.}$$

4. Екзаменаційна контрольна робота

Екзаменаційна складова шкали дорівнює 40% від **R**, а саме, 40 балів.

RE = 40 балів.

Необхідною умовою допуску до екзамену є рейтинг (**Rc**) не менше 50% від **Rc**, тобто 30 балів.

Екзамен проводиться в письмовій формі. Час екзаменаційної контрольної роботи – 120 хвилин. Контрольне завдання містить 3 запитання за тематичними розділами навчальної дисципліни.

Приклад:

Екзаменаційне завдання № 1

1. Особливості застосування експериментального методу у психології професійної діяльності.
2. Маніпуляція у професійному спілкуванні.

Екзаменаційне завдання № 2

1. Діяльність як загальнонаукова категорія й міждисциплінарна наукова проблема.
2. Характеристика об'єктивних і суб'єктивних факторів вибору професії (мотиви, інтереси, традиції, життєві плани, вплив оточення).

Екзаменаційне завдання № 3

1. Історичний шлях становлення психології професійної діяльності як науки.
2. Психологічна структура професійної діяльності.

Критерії оцінювання:

35-40 балів – повна, чітка, викладена в логічній послідовності відповідь на всі поставлені питання, що свідчить про глибоке розуміння суті питання, ознайомлення аспіранта не лише з матеріалом лекцій, але й з підручником та додатковою літературою; висловлення аспірантом власної позиції щодо дискусійних проблем, якщо такі порушуються у питанні;

25-34 балів – відповідь на всі поставлені питання, але не зовсім повна або не достатньо чітка, що свідчить про правильне розуміння суті питання, ознайомлення аспіранта з матеріалом лекцій та підручника; певні неточності у відповіді;

15-24 балів – достатньо поверхова відповідь на всі поставлені питання; суттєві помилки у відповіді; відсутність відповіді на одне питання при правильній, в цілому, відповіді на інші;

5-14 балів – правильна відповідь лише на одне питання при відсутності відповідей на інші або при неправильних відповідях на них;

0-4 балів – неправильна відповідь на поставлені питання, що свідчить про незнання відповідного навчального матеріалу, але намагання висловити власне розуміння суті поставленого питання; відсутність відповіді.

Розрахунок шкали (R) рейтингу

Сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає:

$$RC = 4 \times 4 + 4 \times 8 + 12 = 60 \text{ балів.}$$

Рейтингова шкала з дисципліни складає

$$RD = RC + RE = 60 + 40 = 100 \text{ балів.}$$

Для отримання аспірантом відповідних оцінок (ECTS та традиційних) його рейтингова оцінка (*RD*) переводиться згідно з таблицею 1.

Таблиця 1.

<i>RD = Rc+Re</i>	Оцінка ECTS	Оцінка традиційна
95 – 100	A – відмінно	Відмінно
85 – 94	B – дуже добре	Добре
75 – 84	C – добре	
65 – 74	D – задовільно	Задовільно
60 – 64	E – достатньо (задовольняє мінімальні критерії)	
<i>RD < 60</i>	FX – незадовільно	Незадовільно
<i>Rc < 30</i>	F – незадовільно (потрібна додаткова робота)	Не допущений

Орієнтовна тематика рефератів з дисципліни «Психологія професійної діяльності»

1.	Психологія професійної діяльності як галузь практичної психології.
2.	Історичний шлях становлення психології професійної діяльності як науки.
3.	Основні етапи виникнення психології професійної діяльності
4.	Порівняльний аналіз досліджень з розвитку у вітчизняній та зарубіжній науці.
5.	Особливості застосування експериментального методу у психології праці.
6.	Опитувальний метод у вивченні професійної діяльності.
7.	Використання комп'ютерної техніки в дослідженнях з психології професійної діяльності: можливості та обмеження.
8.	Діяльність як загальнонаукова категорія й міждисциплінарна наукова проблема.
9.	Взаємозв'язок психології та інших наук у вивченні діяльності.
10.	Психологічна структура професійної діяльності.
11.	Психологічна система діяльності за В.Д.Шадріковим.
12.	Основні способи аналізу професійної діяльності.
13.	Компонентний склад психологічної структури діяльності.
14.	Порівняльний аналіз діяльностей суб'єкт-об'єктного типу та суб'єкт-суб'єктного типу.
15.	Порівняльний аналіз компонентного складу індивідуальної та спільної діяльності.
16.	Предмет, знаряддя праці, об'єктивне фізичне та соціальне середовище, суб'єкт трудової діяльності.
17.	Порівняльний аналіз компонента творчості в різних професіях.
18.	Функціональні стани працівника.
19.	Стан стресу, механізм розвитку, вплив на діяльність.
20.	Психологічні аспекти безпеки праці.
21.	Сучасний етап у розвитку психології праці.
22.	Актуальні проблеми психології праці у сучасних умовах розвитку суспільства.
23.	Психологічний аналіз процесів ухвали рішення у діяльності.
24.	Методики аналізу і контролю трудової діяльності.
25.	Характеристика перцептивної основи трудової діяльності.
26.	Специфіка функцій уваги в умовах операторської діяльності.
27.	Порівняльний аналіз компонентів творчості в різних професіях.
28.	Особливості мислення у практичній діяльності.
29.	Працездатність суб'єкта професійної діяльності.
30.	Прийоми та засоби індивідуального управління функціональним станом суб'єкта праці.
31.	Вплив психологічних і біологічних факторів на розвиток стресу.
32.	Механізми регуляції психологічного стресу.
33.	Принципи і методи діагностики стомлення.
34.	Методи і засоби профілактики стомлення.
35.	Функціональний комфорт і його місце у проблемі функціональних станів.
36.	Психічні стани людини, їх класифікація та діагностика.
37.	Психологічні основи організації трудової діяльності.

38.	Планування організації трудової діяльності.
39.	Біоритми і праця.
40.	Психологічне забезпечення безпеки праці.

Перелік питань з дисципліни «Психологія професійної діяльності» до іспиту.

3. Психологія професійної діяльності як галузь практичної психології.
4. Об'єкт, предмет, мета та завдання психології професійної діяльності
5. Історичний шлях становлення психології професійної діяльності як науки.
6. Основні етапи виникнення психології професійної діяльності.
7. Історичне значення досліджень Г.Мюнстенберга.
8. Порівняльний аналіз розвитку вітчизняної та зарубіжної психології професійної діяльності.
9. Принципи психології праці.
10. Поясніть особливості принципів системності, антропоцентризму, специфічності та їх роль у психологічних дослідженнях професійної діяльності людини.
11. Предмет дослідження психології професійної діяльності та методологічні принципи науки.
12. Методи психології професійної діяльності.
13. Особливості застосування експериментального методу у психології професійної діяльності.
14. Особливості застосування трудового методу у психології професійної діяльності.
15. Особливості застосування біографічного методу у психології професійної діяльності.
16. Опитувальний метод у вивченні професійної діяльності.
17. Використання комп'ютерної техніки в дослідженнях з психології професійної діяльності: можливості та обмеження.
18. Професіограма та психограма.
19. Основні функції поняття «діяльність» у психології.
20. Психологічні особливості професійної діяльності.
21. Зовнішній і внутрішній план професійної діяльності.
22. Діяльність як загальнонаукова категорія й міждисциплінарна наукова проблема.
23. Основні психологічні властивості діяльності.
24. Взаємозв'язок психології та інших наук у вивченні діяльності.
25. Психологічна структура професійної діяльності.
26. Психологічна система діяльності за В.Д.Шадріковим.
27. Основні способи аналізу професійної діяльності.
28. Структурно-рівнева організація діяльності.
29. Компонентний склад психологічної структури діяльності.
30. Формування мотивів і мети професійної діяльності.
31. Формування інформаційної основи діяльності.
32. Формування блоку прийняття рішення.
33. Дія як основний структурний компонент діяльності.
34. Основні види діяльності.
35. Порівняльний аналіз діяльностей суб'єкт-об'єктного типу та суб'єкт-суб'єктного типу.

36. Порівняльний аналіз компонентного складу індивідуальної та спільної діяльності.
37. Предмет, знаряддя праці, об'єктивне фізичне та соціальне середовище, суб'єкт трудової діяльності.
38. Охарактеризуйте зміст понять «трудова праця», робоче місце.
39. Охарактеризуйте зміст поняття «професія».
40. Професія як комплексний об'єкт праці.
41. Дайте означення та охарактеризуйте зміст поняття «предмет праці» і «знаряддя праці».
42. Схарактеризуйте співвідношення понять «трудова функція» та «ергатики функція».
43. Назвіть основні ергатики функції.
44. Назвіть основні типології професій.
45. Схарактеризуйте психічні регулятори праці.
46. Розкрийте зміст феномена «працездатність» у контексті практичних завдань, що вирішує психологія професійної діяльності.
47. Розкрийте зміст феномена «акмеологічні інваріанти професіоналізму».
48. Професійно важливі якості працівника.
49. Поняття й види професійно важливих якостей.
50. Характеристика перцептивної основи трудової діяльності.
51. Специфіка функцій уваги в умовах операторської діяльності.
52. Порівняльний аналіз компонента творчості в різних професіях.
53. Аналіз діяльності з точки зору участі мнемічних процесів.
54. Особливості мислення у практичній діяльності.
55. Індивідуальні особливості мислення у практичній діяльності.
56. Порівняльний аналіз когнітивних та регулятивних процесів у професійній діяльності.
57. Функції комунікації у професійній діяльності.
58. Маніпуляція у професійному спілкуванні.
59. Людина як суб'єкт праці.
60. Індивідуальний стиль діяльності як системоутворювальна функція суб'єкта праці.
61. Загальні та спеціальні здібності.
62. Психологічна структура особистості працівника.
63. Темперамент і професія.
64. Специфіка формування мотивації професіоналів.
65. Порівняльна характеристика змістових і процесуальних теорій мотивації.
66. Колективний суб'єкт трудової діяльності.
67. Перелічить основні стадії професійного розвитку особистості.
68. Сутність феномена психічного вигорання й основні його характеристики.
69. Психологічні аспекти безпеки праці.
70. Фактори безпеки праці та їх взаємозв'язок.
71. Компоненти процесу праці та їх взаємозв'язок.
72. Розроблення науково обґрунтованих психологічних рекомендацій для підвищення безпеки конкретної професії.
73. Психологічні фактори працездатності працівника.
74. Функціональні стани працівника.
75. Види функціональних станів.

76. Поняття втомленості. Об'єктивні та суб'єктивні показники втомленості.
77. Поняття психічного напруження та його зв'язок із стресом.
78. Стан стресу, механізм розвитку, вплив на діяльність.
79. Вплив режимів діяльності на динаміку функціонального стану працівника.
80. Психологічні особливості професійної орієнтації.
81. Характеристика об'єктивних і суб'єктивних факторів вибору професії (мотиви, інтереси, традиції, життєві плани, вплив оточення).
82. Види профконсультації.
83. Професійний психологічний відбір.
84. Схарактеризуйте основні види професійного відбору (медичний, освітній, соціальний, психологічний).
85. Зміст наукових завдань з обґрунтування системи психологічного відбору.
86. Принципи й методи розроблення системи психологічного відбору.
87. Психологічні особливості професійної підготовки та адаптації до трудової діяльності.
88. Психологічні та фізіологічні основи наукової організації праці.
89. Оптимізація режиму праці та відпочинку.
90. Основні умови продуктивності розумової праці й вимоги щодо її організації.
91. Планування організації трудової діяльності.
92. Зміст і форми реалізації психологічної підтримки працівника.